

Moniäänistä puhetta karjalaisuudesta

Urbaani karjalaisuus -hanke ja Pohjois-Karjalan museo Hilma järjestivät 20.11.2019 seminaarin Urbaani karjalaisuus – julkiset kuvat ja identiteetit. Museon auditoriossa pidetyn seminaarin esitykset avasivat monipuolisesti erilaisia näkemyksiä karjalaisuuteen – tai pitäisikö sanoa, karjalaisuuksiin – sekä historiantutkimuksen että museotoiminnan näkökulmasta. Karjalan tutkimuslaitoksen erikoistutkija Ismo Björn nosti avauspuheenvuorossaan esiin karjalaisuuden monet eri määrittelytavat. Yhteiskunnan modernisoituminen ja väestön painopisteen yhä selvempi siirtyminen kaupunkiin sekä 1990-luvulla parantuneet mahdollisuudet tehdä matkoja itärajan toiselle puolelle tarkoittavat sitä, että Karjalaa ja karjalaisuutta on jälleen syytä pohtia uudelleen.

Seminaarin esiintyjä Pohjois-Karjalan museo Hilman rockluolassa. Eturivissä vasemmalta Sinikka Selin, Iris Heino ja Anssi Neuvonen, takarivissä vasemmalta Oona Ilmolahti ja Ismo Björn. Kuvaaja: Remo Vilkko.

Seminaarin ensimmäisen esityksen piti museointendentti Iris Heino Pohjois-Karjalan museosta. Hänen aiheensa, kaupunkikarjalaisuus Pohjois-Karjalan museossa avasi kiinnostavasti sitä, miten karjalaisuus näkyy yhtäältä perusnäyttelyssä ja toisaalta vaihtuvissa näyttelyissä. Museon tallennusvastuualueena on ennen kaikkea Pohjois-Karjalan aineellinen kulttuuri, ja Heino toi esiin, että karjalaisuus on vahvasti alitajuisesti läsnä museotoiminnassa. Esimerkiksi Joensuuta kuitenkin esitellään ennen kaikkea siitä kaupunkinäkökulmasta, eikä niinkään karjalaisuutta pohtien. Museo esittelee myös ns. luovutettua Karjalaa muun muassa nostalgisten evakkomatkanne mukaan otettujen esineiden ja Sortavala-pienoismaallien kautta. Museo toteutti myös yhteistyössä venäläisten muistiorganisaatioiden kanssa ainutlaatuisen Virtual Sortavala -projektin (ks. <http://virtualsortavala.jns.fi/>).

Seuraavan puheenvuoron sai Pirja Hyyryläinen, joka on etnologian ja antropologian jatko-opiskelija Jyväskylän yliopistossa. Hänen syksyllä 2018 valmistunut pro gradu -tutkielmansa käsittelee karjalaisuutta Facebook-ilmionä, ja Ethnos ry:n palkitsi sen vuonna 2019 vuoden graduna. Hyyryläinen toi esityksessään esiin erityispiirteet, jotka liittyvät sosiaalisen median käyttöön lähdeaineistona. Vielä tutkimuksen laatimisaikana EU:n tietosuoja-asetus (GDPR) ei ollut astunut voimaan, ja se lisäsi entisestään tutkijan vastuita ja velvollisuuksia. Lähdeaineistonaan Hyyryläinen oli käyttänyt Karjalan Liiton ja Karjalaisen Nuorisoliiton verkkosivuja ja Facebook-sivuja sekä haastatellut neljää Facebookissa olevan Karjala-ryhmän toimijaa. Facebookin Karjala-ryhmät näyttivät toimivan jäsenilleen muistin paikkoina. Esimerkiksi valokuva saattaa herättää ryhmässä vilkasta keskustelua. Tällä hetkellä Hyyryläinen valmistelee väitöskirjaa kolttasaamelaiden ja karjalankielisten karjalaisten jälkipolvien kulttuuri-identiteetin rakentumisesta sosiaalisessa mediassa.

Tämän jälkeen Urbaani-hankkeessa projektitutkijana toimiva FT Oona Ilmolahti pohti omassa esityksessään karjalaiskaupunkien digitaalisia omakuvia: miten alueellinen identiteetti näyttäytyy neljän ”karjalaisoletetun” – Ilomantsi, Imatra, Joensuu ja Lappeenranta – kaupungin viestinnässä kaupunkien verkkosivuilla ja sosiaalisen median kanavissa. Kaupunkien viestintä eroaa toisistaan muun muassa sen suhteen, millaisia värimaailmoja ne käyttävät logoissaan (ja mitä selityksiä värien kerrotaan symboloivan) ja asettavatko ne itsensä pikemminkin keskelle, kuten Lappeenrannan ”it’s happening here” vihjaa, vai reunalle, mikä näkyy Ilomantsin hylly-sloganissa. Ilmolahti muistutti myös, että näkeminen ja katsominen olivat aktiivista toimintaa, joka rakentuu kulttuurisesti. Kuten englannin kielen sanan image viittaa, kuviin liittyy paitsi aistihavainto, myös kuvittelu.

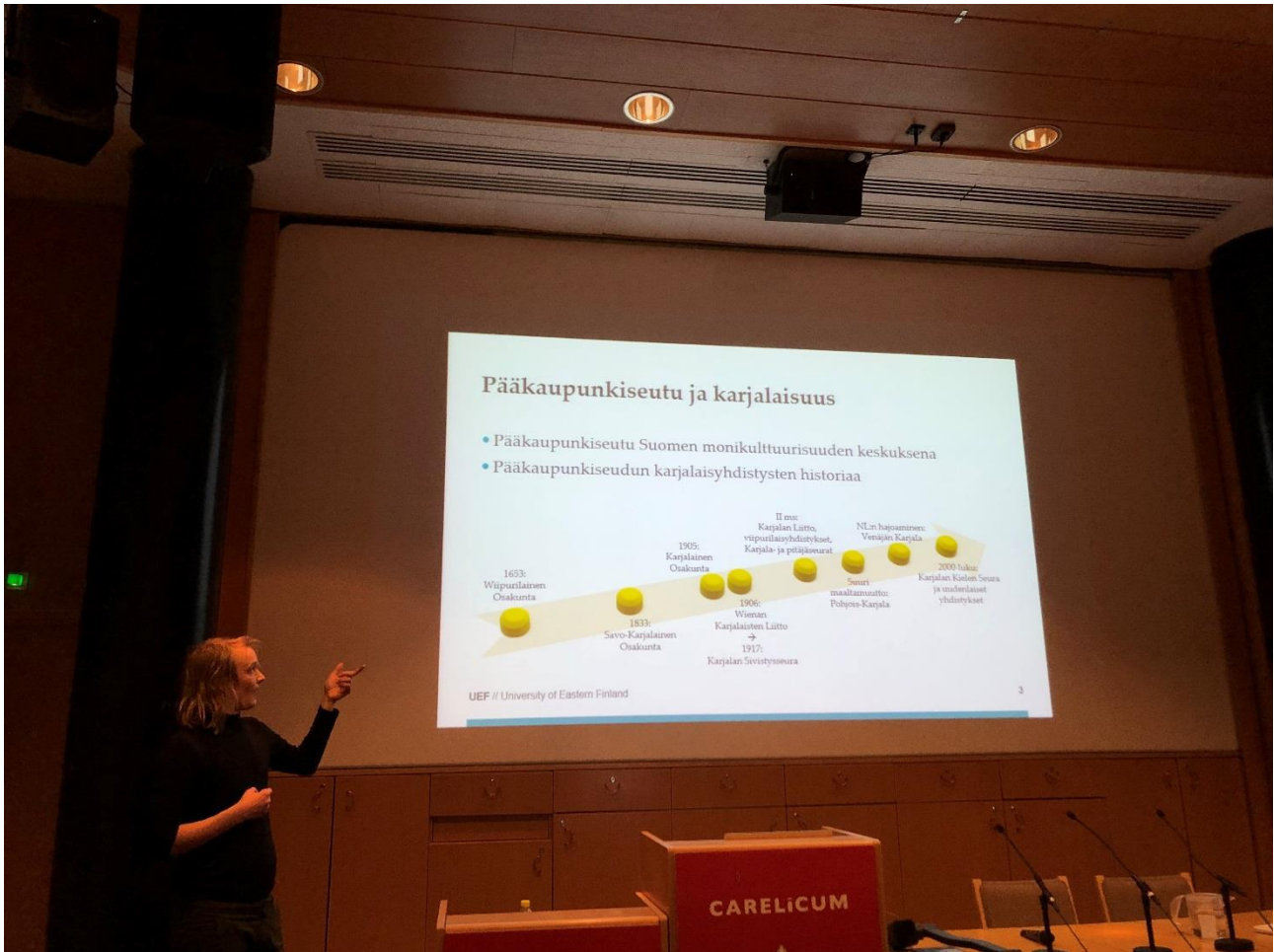
Aamupäivän kolmen esityksen jälkeen käydyssä keskustelussa nousi esiin vielä uusia määritelmiä karjalaisuuteen liittyen. Esimerkiksi Pohjois-Karjalan maakuntaliitto korostaa viestinnässään avointa ja suvaitsevaa ”maailmankarjalaisuutta”, jossa karjalaisuus nähdään mielentilana. Sosiaaliseen mediaan liittyen nostettiin esiin se, että keskittyminen pienempiin ja tiiviimpiin ryhmiin voi johtaa pois- ja ulossulkevan sisäpiiriläisyyden vahvistumista, mikä olisi täysin päinvastainen kehityssuunta. Kuten moniin muihinkin ryhmiin kuulumisen, myös karjalaisuus herättää keskustelun ”oikeasta” ja ”aidosta” karjalaisuudesta.

Iltapäivän ensimmäisen esityksen piti Heinolan museoiden museonjohtaja Terhi Pietiläinen. Hän kertoi 2000-luvun alussa tekemästään, ennen kaikkea Lahteen asettuneita luovutetun Karjalan asukkaita koskevasta tutkimuksestaan. Lahti oli saanut siirtoväestä merkittävän väestönlisäyksen, ja muutos toi kaupunkiin myös osaamista ja pääomia. Pietiläinen teki muistitietotutkimusta Lahden karjalaistaustaisten keskuudessa. Hänen isotätinsä toimi ”porttina” kaupunkikarjalaisten yhteisöön, jonka tunnuspiirteiksi nousi arkinen yhdessäolo, huolenpito toisista, kaupunkiympäristön hyödyntäminen ja aktiivinen karjalaisuus, joka näkyi muun muassa epävirallisena ja hegemonista yhdistyskarjalaisuuden rinnalla elävänä yhteisön rakentamisena.

Urbaani-hankkeessa toimiva projektitutkija, FT Sinikka Selin kertoi nuorten karjalaisuutta koskevasta tutkimuksestaan. Hänen tutkimuksensa käsittelee karjalaisiksi itsensä mieltävien noin 15–35-vuotiaiden nuorten ja nuorten aikuisten omakuvia ja kansalaistoimintaa. Esityksessä hän avasi alkusyksystä toteutetun tutkimuskyselynsä tuloksia. 174 vastaajaa keränneessä, karjalaisjärjestöjen kautta levitetystä kyselyssä nuoret muun muassa kertoivat karjalaisuuden ilmenemismuodoista arjessaan. Yleisimmin mainittuja symboleja olivat ruokaperinne ja murteen käyttö. Selinin tutkimus jatkuu seuraavaksi haastattelujen tekemisellä.

Väitöskirjatutkimusta Urbaani-hankkeessa tekevän Anssi Neuvosen esityksen aiheena oli pääkaupunkiseudun karjalaisuus, jota hän tarkastelee historiallisena ilmiönä nykyisestä yhdistyskentästä käsin. Pääkaupunkiseutu on siinä mielessä hedelmällinen tutkimuskohde, että se on ollut Suomessa monikulttuurisuuden keskus ja vetänyt puoleensa myös karjalaisia monessa eri muuttoaallossa. Neuvonen toteutti keväällä pääkaupunkiseudun karjalaisyhdistyksille suunnatun kyselyn. Kyselyssä tuli esiin karjalaisyhdistysten monipuolisuus toimintamuodoissa ja myös niiden edustamissa karjalaisuuksissa.

Lopuksi käydyssä keskustelussa muistutettiin vertailujen tärkeydestä: karjalaisuutta ei voi tutkia umpiossa, vaan on hedelmällistä säilyttää mielessä sen suhde muihin maakunnallisiin tai ylipäänsä paikkaan kytkeytyviin identiteetteihin. Paikkaan kytkeytyvät identiteetit eivät myöskään ole vain suomalainen ilmiö, vaan samankaltaisia keskusteluja on käyty ja käydään myös muualla maailmassa. Esiin nousi myös kulttuurisen omimisen käsite, jonka tiimoilta on viime aikoina käyty kuumaakin keskustelua.

Kaiken kaikkiaan päivän antia voi summata niin, että karjalaisuus ei ole suinkaan ainoastaan menneisyyttä, vaan vahvasti myös nykypäivän elävää todellisuutta. Muun muassa sosiaalinen media ja itärajan yli risteilevät monimuotoiset verkostot muuttavat karjalaisuutta ja/tai antavat sille uusia ilmenemismahdollisuuksia. Samaan aikaan on tarpeen sekä tutkimuksessa että museotoiminnassa muistaa, että niiden kautta myös rakennetaan kuvaa karjalaisuudesta. Tutkimus ja museot eivät katso ainoastaan menneisyyteen vaan kurkottavat myös tulevaisuuteen. Onkin mielenkiintoista nähdä, mitä uusia näkökulmia Urbaani-hankkeen ja muut tekeillä olevat, karjalaisuutta käsittelevät tutkimukset avaavat valmistuessaan.